

19. Karışık dilli eserlerde Batı ve Doğu Türkçesine özgü birtakım sözlerin tanıklanma sıklığı¹

Yahya Kemal BEYİTOĞLU²

Özlem DEMİREL DÖNMEZ³

APA: Beyitoğlu, Y. K.; Demirel Dönmez, Ö. (2021). Karışık dilli eserlerde Batı ve Doğu Türkçesine özgü birtakım sözlerin tanıklanma sıklığı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 373-385. DOI: 10.29000/rumelide.990124.

Öz

Akademik yazında, Batı Türkçesinin özellikleri yanında Doğu Türkçesine özgü dil özelliklerini de yansıtan eserlere yaygın olarak karışık dilli eserler adı verilmektedir. Şimdiye kadar karışık dilli eserlerin ses ve biçim özelliklerinin ayrıntılı olarak incelendiği pek çok çalışma yapılmış ve bu eserlerdeki ikili kullanımlarla ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu çalışmada ise öncelikle Anadolu'da Türk yazı dilinin gelişimi bağlamında karışık dilli eserler ve özellikleri, konuyla ilgili çalışmalar ve görüşler ele alınmıştır. Daha sonra, Anadolu sahasında yazıldığı düşünülen *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, *Kıssa-i Yûsuf*, *Ferâiz Kitâbı*, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ile Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi karışık dil yapılarının karakteristik özelliklerini yansıtan *ol-* (*temel fiil*) ~ *bol-* (*temel fiil*), *ol-* (*yardımcı fiil*) ~ *bol-* (*yardımcı fiil*), *var* ~ *bar*, *var-* ~ *bar-*, *vér-* (*temel fiil*) ~ *bér-* (*temel fiil*), *vér-* (*yardımcı fiil*) ~ *bér-* (*yardımcı fiil*), *ben* / *bên* ~ *men* / *mên*, *gönül* ~ *könül*, *gün* (*güneş*) ~ *kün* (*güneş*), *dağı* ~ *tağı*, *dükel* ~ *tükel*, *dé-* ~ *té-* sözlerinin kullanım sıklığı bakımından incelenmiştir. İncelenen eserlerde hem Batı Türkçesinin hem de Doğu Türkçesinin özellikleri belirgin biçimde görülmüştür. Bununla birlikte Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ve *Behcetü'l-Hadâik*'ta Doğu Türkçesi; *Kıssa-i Yûsuf* ve *Ferâiz Kitâbı*'nda ise Batı Türkçesi özelliklerinin ağır bastığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Karışık dilli eserler, Batı Türkçesi, Doğu Türkçesi, söz varlığı

Frequency of certain words specific to Western and Eastern Turkish in mixed language works

Abstract

In academic literature, the works that reflect the features of Western Turkish as well as the language characteristics specific to Eastern Turkish are commonly referred to as mixed language works. Until now, many studies have been carried out in which the phonetic and form features of mixed language works have been examined in detail and different opinions have been put forward regarding the dual use in these works. In this study, first of all, in the context of the development of Turkish written language in Anatolia, mixed language works and their features, studies and opinions on the subject are discussed. Later, *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, *Kıssa-i Yûsuf*, *Ferâiz Kitâbı*, some

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı "Karışık dilli eserlerin söz varlığı" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Besni Meslek Yüksekokulu (Adıyaman, Türkiye), ybeyitoglu@adiyaman.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6421-8939 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 11.05.2021-kabul tarihi: 20.09.2021; DOI: 10.29000/rumelide.990124]

³ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Malatya, Türkiye), ozlem.demirel@inonu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1965-2554

Turkish poems of Mevlânâ and Şeyyâd Hamza's a poem, which are thought to have been written in the Anatolian area, *ol-* (*fundamental verb*) ~ *bol-* (*fundamental verb*), *ol-* (*auxiliary verb*) ~ *bol-* (*auxiliary verb*), *var* ~ *bar*, *var-* ~ *bar-*, *vêr-* (*fundamental verb*) ~ *bêr-* (*fundamental verb*), *vêr-* (*auxiliary verb*) ~ *bêr-* (*auxiliary verb*), *ben* / *bên* ~ *men* / *mên*, *gönül* ~ *könül*, *gün* (*sun*) ~ *kün* (*sun*), *dağı* ~ *tağı*, *dükel* ~ *tükel*, *dê-* ~ *tê-* the words, which are reflect the characteristic features of mixed language structures were examined in terms of frequency of use. In the examined works, features of both Western Turkish and Eastern Turkish were clearly seen. At the same time, a poem of Şeyyâd Hamza, some Turkish poems of Mevlana and in *Behcetü'l-Hadâik* Eastern Turkish; It has been determined that Western Turkish features are predominant in *Kıssa-i Yûsuf* and *Ferâiz Kitâbı*.

Keywords: Mixed language works, Western Turkish, Eastern Turkish, vocabulary

Giriş

XI. yüzyıl, hem Türk tarihi ve kültürü hem de Türk dili açısından önemli gelişmelerin yaşanmaya başladığı bir milat olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, Orta Asya'da XI. yüzyıla kadar ortak bir yazı dili olarak kullanılan Türkçe, Türk boylarının İran, Azerbaycan, Kafkasya, Anadolu, Suriye, Irak, Mısır gibi bölgelere göçleri neticesinde çeşitlenmiş ve bu durum, boyların kendi ağız özelliklerine dayalı yeni yazı dillerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Özkan, 2014: 54). XI-XIII. yüzyıllar arasında Oğuzların Batı Türkistan'dan Horasan'a ve Anadolu'ya gerçekleştirdikleri yoğun göçler, 1040 yılında Horasan'da Büyük Selçuklu Devleti'nin, 1071 Malazgirt Savaşı ile de Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşunu sağlamıştır. Böylece Oğuz Türkleri, bu iki coğrafyada bağımsız birer devlet yapısına kavuşmuşlar ve bunun doğal bir sonucu olarak da zamanla Oğuz Türkçesine dayalı bir yazı dili oluşturmuşlardır (Korkmaz, 2013: 81). Bugün Türkiye Türkçesi adıyla devam eden ve XIII-XV. yüzyılları kapsayan bu dönem, çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Öncelikle bazı Batılı araştırmacılar tarafından, Altosmanische (Eski Osmanlıca) terimi kullanılmış ancak yaygınlaşmamıştır. Dönem için kullanılan en yaygın adlandırma, Eski Anadolu Türkçesi olmuştur. Faruk Kadri Timurtaş, XV. yüzyıldaki Balkanlar sahasını içine almadığı için bu terime itiraz etmiş ve Eski Türkiye Türkçesi terimini kullanmıştır. Ahmet Bican Ercilasun ise Azerbaycan'ı dışarda bıraktığı için bu terime de itiraz ederek söz konusu dönem için Eski Oğuz Türkçesi teriminin kullanılmasını teklif etmiştir (Ercilasun, 2015: 429-430).

Eski Anadolu Türkçesi, tarihî dönemleri bakımından genel olarak Anadolu Selçuklularının son devirlerini kapsayan Selçuklu Dönemi, Anadolu Beylikleri Dönemi ve Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi Türkçesi şeklinde üç döneme ayrılmaktadır.

Anadolu'da Türk yazı dilinin oluşumunda ilk aşamayı teşkil eden Selçuklu Döneminden günümüze fazla eser kalmamıştır. Bu durum, Anadolu'da gelişmeye başlayan yazı dilinin yeni oluşmaya başlaması ve Moğollarla Haçlıların tahripçi akınları sonucu eserlerin kaybolmuş olmasıyla açıklanabilir (Özkan, 2013: 65). Bu nedenle Türkçenin Anadolu'da özellikle XIII. yüzyıldan önce "karanlık" bir dönemden geçtiği düşünülebilir (Akar, 2012: 233). Nitekim Türk dili araştırmacılarının Eski Anadolu Türkçesi hakkında karşılaştığı sorunların büyük bir bölümü de bu döneme aittir. Bu sorunların ise hem araştırmalara kaynaklık edebilecek metin sayısının azlığından hem de mevcut metinlerin bir kısmında dil özellikleri bakımından birtakım karışıklıkların bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Mevlânâ ve oğlu Sultan Veled'in Türkçe beyit ve manzumeleri, Yûnus Emre'nin şiirleri Selçuklu Döneminden günümüze kadar gelebilmiş belli başlı eserlerdir. Bu eserler dışında genellikle yazılış tarihleri ve alanları belli olmayan ancak araştırmacılar tarafından XII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIII.

yüzyılın ilk yarısına ve Anadolu sahasına dâhil edilen *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, Ali'nin *Kıssa-i Yûsuf'u*, *Kudûrî Tercümesi*, *Ferâiz Kitâbı* gibi daha başka eserler de vardır (Korkmaz, 2013: 81-82). Anadolu sahasında ortaya çıktığı düşünülen, Oğuz Türkçesinin bu ilk eserleri dil özellikleri bakımından hem Oğuz Türkçesi (Batı Türkçesi) hem de Eski Türkçe ve Doğu Türkçelerinin izlerini taşımaktadır yani bu eserlerde *ol- ~ bol-*, *dağ- ~ tağ-*, *dê- ~ tê-*, *+(y)I ~ +nI*, *+DAn ~ +DIn* gibi ikili şekiller bir arada kullanılmaktadır. Bundan dolayı da bu tür eserlere “karışık dilli eserler” adı verilmektedir (Erdem ve Sarı, 2010: 391-395). Ayrıca Eski Türkçe ve Doğu Türkçelerinde kullanılan *bol- “ol-”* fiiliyle Batı Türkçesinde kullanılan *ol- “ol-”* fiili aynı eserde yan yana görülebildiği için karışık dilli eserler meselesine “olga-bolga meselesi” de denilmektedir (Akar, 2012: 233).

Karışık dilli eserlerin en önemli ses ve şekil özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Oğuz Türkçesinde daha sonra *v-*’ye dönüşmüş olan Eski Türkçe önses *b-*’lerin korunmuş olması: *bar*, *bar-*, *bêr-*.
2. *b- > m-* değişmesi bakımından her iki sesin de yer almış olması: *beğ ~ meğ*, *beğze- ~ meğze-* gibi.
3. *t- > d-* değişimi bakımından *t-*’li ve *d-*’li şekillerin yan yana bulunması: *taş ~ daş*, *tut- ~ dut-* gibi.
4. Birden fazla heceli sözlerin sonlarındaki *-ğ / -g* ünsüzleri ile çekim ve yapım eklerinin başlarındaki *ğ- / g-* ünsüzlerinin kısmen korunmuş, kısmen de eriyip kaybolmuş olması: *kamuğ*, *yalğan*; *dapu < tapuğ* “hizmet”, *ulu < uluğ* gibi.
5. İsim çekimi eklerinde Oğuz Türkçesi şekillerinin yaygın olmasına karşılık, Doğu Türkçesine ait şekillerin de yer alabilmesi: *daş+dın*, *dilün+ni*, *kulumuz+nuğ* gibi.
6. *ğa / -ge > -ğu / -gü* gelecek zaman eklerinin yanında Oğuz Türkçesine özgü *-ası / -esi*, *-daç / -deçi*, *-acak / -ecek* eklerinin de kullanılmış olması (Korkmaz, 1995: 297).

Bazı Türk dili araştırmacıları karışık dilli eserlerdeki bu ve benzeri ikili kullanımları, Doğu Türkçesinden Batı Türkçesinin ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesine geçişin bir yansıması olarak değerlendirmişlerdir. Bu düşünceye göre Karahanlı Dönemi edebî dili, XII-XIII. yüzyıllarda Oğuzlar arasında, Oğuz konuşma dilinin özelliklerini almak suretiyle gelişerek Azerbaycan ve Anadolu’da yeni bir yazı diline dönüşmüştür (Ercilasun, 2015: 434). Bu görüş ilk defa 1956 yılında Reşit Rahmeti Arat tarafından ifade edilmiştir. Arat, eğer Oğuz Türkçesi XIII. yüzyıldan önce de bir yazı dili idiye o hâlde bu yüzyıldan önce Oğuz Türkçesiyle yazılmış metinlerin olması gerektiğini ve geçiş özellikleri taşıyan bu bir kısım ilk Oğuz Türkçesi metinlerinin dillerinin sonraki nesiller tarafından beğenilmeyerek değiştirilmiş olabileceğini ileri sürer (Arat, 1987: 317-318). Bu düşüncesini de XV. yüzyılda istinsah edilmiş *Akaid-i İslâm* adlı bir eserin mukaddimesinde geçen şu cümlelerle desteklemeye çalışır:

...gördüm kim mütekaddimler ulusu imâm-ı zâhid Ebû Nasr b. Zâhir b. Muhammed es-Serahsî, rahmetullahi aleyhi, bir kitâb cemeylemiş kim her bir sözi bin can değer; amma gördüm kim terkiib muhallel ve muhabbat olga bolga ibâretince yazmışlar. Diledim kim bu lâtif ve şerif nüshannan lütfi ve şerefi dahi artuk ola; ol sakim ibâretten sarih ve fasih ve rüşen Türkçeye döndürdüm (Arat, 1987: 318).

Bu mukaddimededen yola çıkılarak “olga-bolga” sözünün dilin o dönemde yadırganır olan arkaik ve Oğuz Türkçesine uymayan özelliklerine işaret etmek için kullanılan bir deyim olduğu, dolayısıyla karışık dilli eserler meselesinin aslında XV. yüzyılda ortaya atıldığı da düşünülebilir (Coşar, 2010: 253).

Arat'tan başlayarak Mansuroğlu (1951), Buluç (1955), Canpolat (1968), Korkmaz (1973b) gibi araştırmacılar, Oğuz Türkçesinin Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir geçiş dönemini yansıttığı ve söz konusu dil özelliklerinin normatif olduğu görüşünü benimsemişlerdir (Korkmaz, 2013: 83).

Karışık dilli eserlerin bir “geçiş dönemi”nin mahsulleri olduğu görüşüne ise Şinasi Tekin karşı çıkarak eğer bir geçiş dönemi yaşandıysa bunun izlerinin XIII. yüzyıldan itibaren birdenbire nasıl ortadan kalkmış olabileceğini sorar ve bu eserlerdeki ikili kullanımların müstensihlerin kendi şahsî lehçe veya ağızları ile ilgili özelliklerden ibaret olduğu fikrini ortaya atar (Tekin, 1974: 67-70).

Karışık dilli eserlerle ilgili bir başka görüş de Gerhard Doerfer'e aittir. O, meselenin Oğuz Türkçesinin tarihî gelişimiyle alakalı olabileceği düşüncesini ileri sürmüştür. Oğuz Türkçesinin tarihî gelişme süreçlerini açıklamaya çalışan Doerfer, Oğuz Türkçesini kendi içinde batıda Selçuklu Türkçesi, doğuda Türkmençe olarak ikiye ayırdıktan sonra Selçuklu Türkçesini de bir tarafta Anadolu ve Azerbaycan Türkçelerini içine alacak şekilde Batı Selçuklu Türkçesi; diğer tarafta Horasan Türkçesini ve Özbek Oğuz Türkçesini kapsayacak biçimde Doğu Selçuklu Türkçesi olarak ikiye ayırmıştır. Doerfer'e göre XI-XIII. yüzyıllar arasında Horasan Türkçesinin Anadolu Türkçesini etkilemeye çalışması neticesinde bu iki kol arasındaki ağız yapıları ayrılığında kaynaklanan karışık dilli eserler vücuda gelmiştir (Doerfer, 1977). Zeynep Korkmaz, Doerfer'in yaptığı çok yönlü araştırmalar neticesinde ulaştığı sonuçların Selçuklu Dönemi Türkçesinin dil yapısı konusundaki görüşleri değiştirecek nitelikler taşıdığını söyler. Böylece kendisinin de karışık dilli eserlerle ilgili başlangıçta savunduğu “geçiş dönemi” fikrinin “kısmî” bir yanlıgı olduğunu, bunun da XI-XIII. yüzyıllar arasındaki Oğuz Türkçesinin tarihî gelişimini tamamlamış bir yazı dili olarak görme beklentisinden kaynaklanmış olabileceğini belirtir. Korkmaz ayrıca meselenin Oğuz Türkçesinin kendi içindeki gelişme süreçlerinin ortaya çıkardığı bir ayrılık olarak değerlendirilmesi gerektiğini, bu nedenle de değişik bir anlam taşıyan “karışık dilli eserler” teriminin bırakılarak “Selçuklu Türkçesi ağızları” teriminin kullanılmasının yerinde olacağını ifade eder (Korkmaz, 2013: 84-86).

Sonuç olarak Anadolu'da Türk yazı dilinin oluşumu hususunda önemli bir düğüm olan karışık dilli eserler meselesinin araştırmacılar tarafından Oğuz Türkçesinin Eski Türkçe ve Doğu Türkçeleriyle olan organik bağıyla, müstensihlerin kendi lehçe veya ağız özellikleriyle ve Oğuz Türkçesinin kendi içindeki tarihî gelişimiyle bağlantılı olduğu şeklinde birbirinden farklı üç yaygın görüşün tartışıldığı söylenebilir.

1. Batı ve Doğu Türkçesine özgü birtakım sözler ve bu sözlerin tanıklanma sıklığı

Karışık dilli eserler; eserin karışık dilli olduğu konusunda araştırmacıların görüş birliği içinde olup olmaması, yazıldığı yüzyıl ve saha gibi ölçütlere göre iki gruba ayırabilir. Bu bağlamda, konuyla ilgilenen hemen hemen tüm araştırmacılar tarafından karışık dilli eserler olarak nitelendirilen ve XIII. yüzyıl veya öncesinde Anadolu'da yazıldığı düşünülen *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, *Kıssa-i Yûsuf*, *Kudûri Tercümesi*, *Ferâiz Kitâbı*, *Kitâb-ı Güzide*, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ile Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi ilk gruba alınabilir. Ancak ilk gruptaki eserlerden Şeyyâd Hamza'nın söz konusu manzumesinin XIV. yüzyılda yazılmış olma ihtimali yüksektir. Çünkü şaire ait yeni şiirlerin bulunmasıyla –“Kara Veba” olarak bilinen ve Anadolu'ya 1348 yılında girmiş olan veba salgını üzerine yazdığı bir kasideden hareketle- Şeyyâd Hamza'nın XIV. yüzyılın ilk yarısında hayatta olduğu kesinlik kazanmıştır (Taş, 2008: 19). Diğer tarafta ise *Şerhü'l-Menâr*, *Kitâb-ı Gunya*, *Marzubân-nâme Tercümesi*, *Kitâb-ı Ata-Dede*, Süleymaniye Kütüphanesindeki bir Kur'an tercümesi, Develi (1998) tarafından yayımlanan bir Fâtıha tefsiri gibi bazı araştırmacılar tarafından karışık dilli eserler arasında

zikredilen ve XIV. yüzyıl veya sonrasında, Anadolu sahası dışında yazılmış olduğu ya da olabileceği yönünde görüşler bulunan metinleri saymak mümkündür.

Araştırmacıların, kimi eserleri karışık dilli olarak nitelendirirken tam bir görüş birliğine varamadıkları görülmektedir. Örneğin; Mansuroğlu (1960), *Şerhül-Menâr*'ı karışık dilli bir eser kabul ederken Tulum (1968), bu eserin Kıpçakça olduğunu belirtir. Ya da başka bir ifadeyle birinci gruptaki eserlerin "karışık dillilik" özelliğini en iyi yansıtan metinler olduğu düşünülebilir. Öyle ki, ikinci grupta değinilen *Kitâb-ı Ata-Dede* adlı eser üzerinde doktora çalışması yapan Güneş, 157 yapraktan oluşan eserin ilk 18 sayfasında Doğu Türkçesi özelliklerinin geri kalan sayfaların bütününde ise Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin bulunduğunu belirtir (Güneş, 2015: 3-4). Dolayısıyla bu eserdeki karışık dil yapısının metnin tamamına hâkim olmadığı görülmektedir. Ayrıca ikinci gruptaki eserlerin bir kısmıyla ilgili Anadolu'da Türk yazı dilinin oluşumunu çoktan tamamladığı XIV. yüzyıl veya sonrasında ve Anadolu sahası dışında yazılmış olduğu ya da olabileceği yönünde tespitler söz konusudur. Nitekim *Şerhül-Menâr*'ı Kıpçak sahasına dâhil eden Tulum, eserin Arapça metni de ihtiva etmesinden yola çıkarak müellifinin Nesefî adıyla anılan ve 1310 yılında vefat ettiği bilinen bir âlim olduğunu ve böylece *Şerhül-Menâr*'ın sanıldığı gibi XI-XII. yüzyılda değil, XIV. yüzyılda ya da en erken XIII. yüzyılın sonlarında şerh edilmiş olabileceğini belirtir (Tulum, 1968: 135). Argunşah ve Sağol Yüksekaya ise Memlük Kıpçak sahasının Oğuz-Kıpçak karışık dilli bir eseri olarak nitelendirdikleri *Şerhül-Menâr*'ın 1402 yılında yazıldığını ileri sürmektedirler (Argunşah ve Sağol Yüksekaya, 2017: 296). Yine Oğuz-Kıpçak özelliklerini bir arada taşıyan *Kitâb-ı Gunya*'nın XIV. yüzyılın ikinci yarısında tercüme edildiği düşünülmektedir (Akkuş, 1995: 19). *Marzubân-nâme Tercümesi* de XIV. yüzyılda Sadrüd-dîn Mustafâ Şeyhoğlu tarafından Germiyan beyi Süleyman Şah'ın isteğiyle Farsçadan Türkçeye çevrilmiş ahlaki bir eserdir (Korkmaz, 1973a: 73).

Bu çalışmada Anadolu sahasında yazıldığı düşünülen *Behcetül- Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, *Kıssa-i Yûsuf*, *Ferâiz Kitâbı*, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ile Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi karışık dil yapılarının karakteristik özelliklerini yansıtan *ol- (temel fiil) ~ bol- (temel fiil), ol- (yardımcı fiil) ~ bol- (yardımcı fiil), var ~ bar, var- ~ bar-, vèr- (temel fiil) ~ bèr- (temel fiil), vèr- (yardımcı fiil) ~ bèr- (yardımcı fiil), ben / bèn ~ men / mèn, göñül ~ köñül, gün (güneş) ~ kün (güneş), dağı ~ tağı, dükel ~ tükel, dè- ~ tè-* sözlerinin kullanım sıklığı bakımından incelenmiştir.⁴ Böylece istatistik veriler ışığında eserlerdeki karışık dil yapılarının eserlere ne ölçüde yansıdığı tespit edilmesi ve bu bağlamda karışık dilli eserleri yorumlayarak birtakım sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır. Öncelikle Batı ve Doğu Türkçesini yansıtan bazı sözler tanıklandığı metinlerden örneklerle somutlaştırılarak listelenmiş, ardından bu sözlerin tanıklanma sıklıkları tablolar ve grafiklerle gösterilmiştir.

İncelenen metinlerin üçü şiir (Şeyyâd Hamza'nın Bir Manzumesi, Mevlânâ'nın Bir Kısım Türkçe Manzumeleri, *Kıssa-i Yûsuf*), biri şiir-düzyazı karışık (*Behcetül- Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*), sonuncusu da düzyazı (*Ferâiz Kitâbı*) türündedir. Metinlerden örnekler verilirken bu sıralama esas alınmıştır. Örnek dize ya da cümleler tırnak işareti (" ") içine alınmış ve birbirinden noktalı virgül (;) ile ayrılmıştır. Her söz geçtiği cümle veya dize içinde kalın yazı tipiyle vurgulanmıştır. Örnek dize ya da cümlenin ait olduğu metin, varsa nüsha bilgisi, beyit ve dize sırası ya da varak (yaprak), safya ve satır

⁴ Karışık dilli eserlerdeki Batı ve Doğu Türkçesine özgü dil özelliklerinin dağılımları konusunda, daha önce Erdem ve Sarı (2010) tarafından benzer bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar söz konusu çalışmalarında Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kullanılmayan ya da kullanım sıklığı çok düşük olan sözlerin Eski Türkçe ile bağlantıları üzerinde durarak bu eserlerle ilgili sonuçlara ulaşmaya çalışmışlardır. Karışık dilli eserlerin, bazı önemli ses ve biçim bilgisi özellikleri bakımından benzer dağılımları sergilemediğini ve eserlerdeki bazı edatların dağılımlarında kuvvetli bir Doğu Türkçesi etkisinin hissedildiğini tespit etmişlerdir.

numarası ayraç () içinde verilmiştir. Sözlerin tanıklanma sıklıklarının aktarıldığı tablolarda, herhangi bir sözün bir eserde tanıklanmadığını ifade etmek için eğik çizgili O (Ø) işareti kullanılmıştır.

Çalışmada birden fazla araştırmacının çeviri yazıya aktardığı metinler incelendiği için birbirinden farklı çeviri yazı işaretleriyle karşılaşılmıştır. Metinlerin bir kısmında “damak n’si” için “ñ”, “kapalı e” için “i” işaretleri kullanılmıştır. Ancak bu çalışmada farklı çeviri yazı işaretlerinin karışıklığa yol açmaması ve bütünlüğü bozmaması için “damak n’si” için “ñ”, “kapalı e” için “è” işareti tercih edilmiştir. Çalışmada incelenen eserler, eserler için kullanılan kısaltmalar ve eserlerin çeviri yazıya aktarıldığı metnin esas alındığı çalışmalar aşağıdaki tabloda listelenmiştir:

İncelenen eser	İncelenen eserin çeviri yazıya aktarılmış metnin esas alındığı çalışma
Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi (ŞH)	Mansuroğlu, M. (1956). Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine yaklaşan manzumesi. <i>TDAY Belleten</i> , 125-144.
Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri (M)	Mansuroğlu, M. (1954). Mevlâna Celâleddin Rumi'de Türkçe beyit ve ibareler”, <i>TDAY Belleten</i> , 207-220.
Kıssa-i Yûsuf (KY)	Cin, A. (2004). <i>Ali, Kıssa-i Yûsuf</i> . Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
<i>Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik</i> (BH)	Canpolat, M. (2018). <i>Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik</i> . Ankara: TDK Yayınları.
<i>Ferâiz Kitâbı</i> (FK)	Tekin, Ş. (1974). 1343 tarihli bir Eski Anadolu Türkçesi metni ve Türk dili tarihinde 'olga-bolga' sorunu. <i>TDAY Belleten</i> , 59-157.

Tablo 1. Eserler ve eserin çeviri yazıya aktarıldığı metnin esas alındığı çalışmalar

1.1. Batı Türkçesine özgü birtakım sözler ve bu sözlerin tanıklanma sıklığı

ol-: Olmak. (*Temel fiil*)

“ben **olayım** kelgil seniñ qardaşuñ / kel bizüm ile ta ‘âm yeğil êmdi” (KY B65v8); “cümle işler bî-sebeb bizüm üküş rahmet ü kerem elümüzde **ola**” (BH 19a2-3)

ol-: Olmak. (*Yardımcı fiil*)

“nedâmet kıliban pişmân **oldı** / yemek içmek kayğusu kitdi êmdi” (KY B63r4); “ya du ‘â kıllalar mu kim du ‘âların müstecâb kılavuz ya isteyeler mü kim hâzır **olavus**” (BH 33a20-21)

var: Var, mevcut.

“rasîd turkam u bâçihrahây gul **vardı**” (M IX-1a); “andın şonra ezgi ‘osmân-ı şehîd **var**” (KY B2r3a); “gendü kıızı **var** yerde oğul kızına bir şeşyekden artuğ vèrmeyeler” (FK 66b19)

var-: Varmak, gitmek.

“biguftamaş çi şud ân ‘ahd guft ol **vardı**” (M IX-1b); “kel **varalum** atamıza söyleyelüm / yûsufu atamızdan dileyelüm” (KY B5r16); “derharbe **varsa** kâzî hüküm kıla” (FK 64b11-12)

vèr-: Vermek, teslim etmek. (*Temel fiil*)

“ol çiçeği kim yazıda buldun / kimseye **vérme** hişmüñe **vérgil**” (M III-3); “devletin mülketin ben arturam / tâc taht memleket **vérem** êmdi” (KY B11v8); “tevfik güci **vère** bunı dükel oқымақа” (FK 60a22)

vér-: Vermek. (*Yardımcı fiil*)

“kördüğünden size kelip haber **vérsün** / siz dinleñiz ol sözlesün dérler êmdi” (KY B5v9)

ben / bèn: Ben.

“**ben** ögiçek böyük vaşfın degey ol sazdağı kargu” (ŞH 7a); “işit **benden** kara kuzum kara kız” (M V-2b); “men za ‘if hikmet tapa sen yandurğıl / **bende** hikmet ayıtmağa sen kanderğıl” (KY B3r1); “mênüm kulum za ‘if durur **benden** ayruğ kimse bilmedi kim anı yarlıgaya erdi” (BH 14b1)

göñül: Gönül.

“şeyâdu hamzanuñ **göñli** sinüñ zülfüñ semâ ‘ında” (ŞH 8a)

gün: Güneş.

“ay bigi sen sen **gün** bigi sen sen” (M II-2a)

dağı: De, dahi.

“andayuk tevhið imân **dağı** degme köñülde bolmas” (BH 5b13-14)

dükel: Bütün.

“**dükel** mâl yûsuf ağırı olmaz êmdi” (KY B30v15b); “ilmü ‘t-tevhîd **dükeli** ‘ilmüñ fâzılrağı tevhið ‘ilmi durur” (BH 4a20); “bir er ölse bir oğı kalsa mâli **dükel** ol oğula bolur” (FK 60a23)

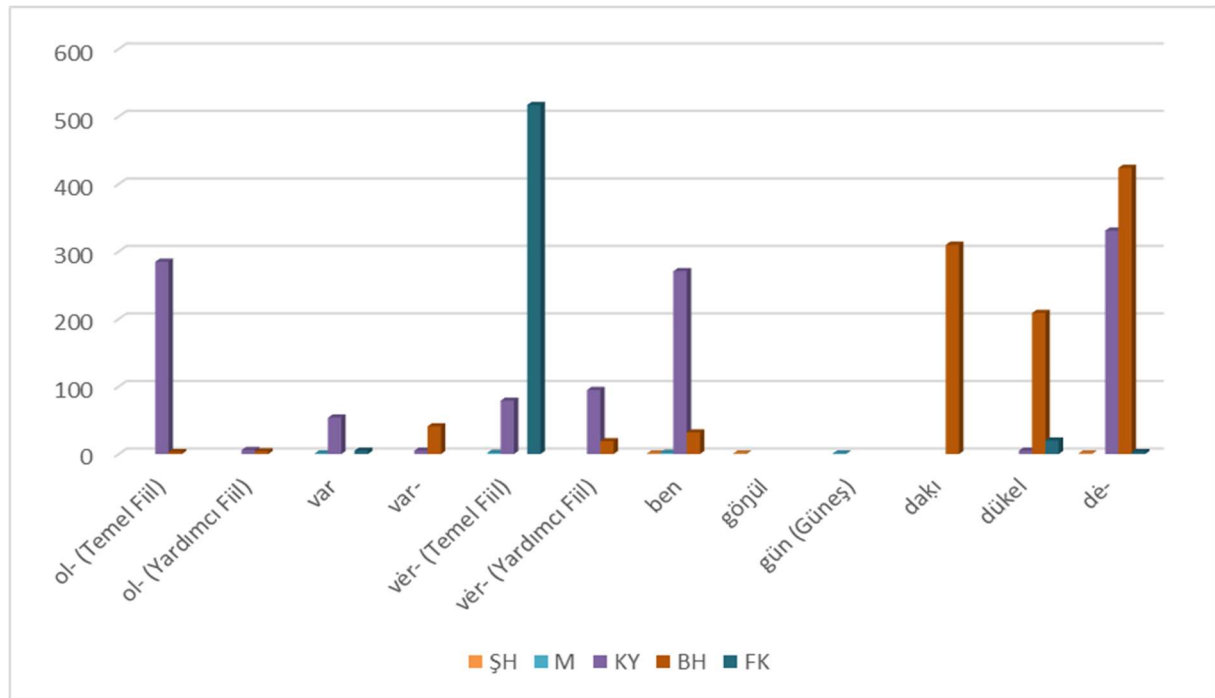
dé-: Demek, söylemek.

“ben ögiçek böyük vaşfın **dégey** ol sazdağı kargu” (ŞH 7b); “anlar bu kez yûsufi aldadılar / atamızdan saña destür alduk **dérler**” (KY B6r2); “ol üç farz lâzım durur ayruğları fâzıl durur **dédi**” (BH 4a19); “meğer kim ‘abdullah bin ‘abbâs kavlinde ol ‘aşaba bolmas **dér**” (FK 63a23)

Batı Türkçesi	ŞH	M	KY	BH	FK	Toplam
ol- (<i>temel fiil</i>)	Ø	Ø	285	3	Ø	288
ol- (<i>yardımcı fiil</i>)	Ø	Ø	6	4	Ø	10
var	Ø	1	54	Ø	5	60
var-	Ø	Ø	5	41	Ø	46
vér- (<i>temel fiil</i>)	Ø	2	79	Ø	517	598

vér- (yardımcı fiil)	Ø	Ø	95	19	Ø	114
ben / bèn	1	2	271	32	Ø	306
gönül	1	Ø	Ø	Ø	Ø	1
gün (güneş)	Ø	1	Ø	Ø	Ø	1
dağı	Ø	Ø	Ø	310	Ø	310
dükel	Ø	Ø	5	209	20	234
dé-	1	Ø	331	424	3	759

Tablo 2. Batı Türkçesine özgü birtakım sözlerin tanıklanma sıklığı

Grafik 1. Batı Türkçesine özgü birtakım sözlerin tanıklanma sıklığı

1.2. Doğu Türkçesine özgü birtakım sözler ve bu sözlerin tanıklanma sıklığı

bol-: Olmak. (Temel fiil)

“kulağın aç kulağın aç **bola** kim anda dolar sen” (M I-3b); “andan muhammed tefekkür üzere **boldı**” (KY B3v13a); “yıpar kımeti yıyısı birle durur yıyısı **bolmasa** bağır bolur” (BH 4b14-15); “tañrı rahmeti anıñ üstine **bolsun**” (FK 60a12-13)

bol-: Olmak. (Yardımcı fiil)

“hanum ‘ışkında çırgar men zehir pür **bolsa** yan dağı” (ŞH 2b); “ki ū har laħza bar man yağı **bolğay**” (M VIII-1b); “ınanuban **bolur** mu sen sen müselmān / cühūdliħdan bızār olup dēyür ėmdi” (KY B3v16);

“tā işidenler aşşı bulsun köñülleri dñe issi **bolsun**” (BH 3a14-15); “yā düş görince yā hāmile **bolsa** yā sakal bitse yā hayız görse iki emcek bitse...” (FK 64a15-16)

bar: Var, mevcut.

“ey dirīga **bardur** bende bir ‘azīz cān” (KY B20v8a); “**bar** erdi kāyim zātı birle kimse anı **bar** kılmadı” (BH 2a12); “basa oğul oğlı nice kim asra bolsa eger kızları dağı **bar** bolsa ‘aşaba bolur” (FK 63a19)

bar-: Varmak, gitmek.

“marā gūyad ki **barğıl** har çi kamat saħça bārad gū” (ŞH 4b); “har dam baħışm gūyī **barğıl** bēnüm katumdan” (M VI-6a); “**bar** yūsufuñ ayağın öp ‘özr dile” (KY B20v15b); “yine kirü söz başına **baralum**” (BH 7b4-5)

bér-: Vermek, teslim etmek. (*Temel fiil*)

“yiñen gelgey ayahçılar maña sağraknı tiz **bérgéy**” (ŞH 2a); “rūzī **bérür** meyl-i töhmet yok” (BH 3a17); “iki ülü iki kıza **bérelér** bir ülü ‘aşabaya vérelér” (FK 60b2)

bér-: Vermek. (*Yardımcı fiil*)

“sözlemedi oğlan hergiz lisān / nete sözlep tanuqlıq **bérür** emdi” (KY B41r12); “sekñe sefñesin kılur şekür ad **bérür** (...)” (BH 2b1)

men / mēn: 1. Ben.

“yiñen gelgey ayahçılar **maña** sağraknı tiz **bérgéy**” (ŞH 2a); “var vay sēnün elünđen **men** yarguya barur men” (M VI-5b); “**men** ācize tevfiq kapusın açu vérgil” (KY B3r6a); “‘abdu’llāh ömer oğlı aydur **mēnüm** köñlüme düşdi kim aydam ħurmā ağacı durur dēyü” (BH 6a9-10-11)

2. Fiil çekimi ögesi.

“alam tal’am eyā ħanum ne sart er **men** ne bularğu” (ŞH 1a); “dānī ki man ba’ālam yalğuz sēni sever **men**” (M VI-1a); “mevlīm saña sığınur **men** men bir za’īf” (KY B2v13a); “beşāret **bérür men** ve muştılar **men** saña hergiz ħayr eksük bolmaya mevlīñden saña” (BH 13a15-16)

köñül: Gönül.

“aydur yūsuf hergiz kayğurmağıl / ħardaşlarıñdan **köñlin** ayırmağıl” (KY B11r13); “īmān ve ma’rifet birle **köñlümi** küldürdi” (BH 2b4)

kün: Güneş.

“ay **kün** on bir yulduz aña secde kıldı” (KY B3v9b); “ħamd u sēnā ol tañrıya kim yarattı kökleri bezedi ay **kün** yulduz birle” (BH 2a8)

tağı: De, dahi.

“**taķı** biñ katır māl yükletdürem / miñ deve yük harîr zibā ola êmdi” (KY B28r7); “yufķaraķı durur **taķı** Őāfirāķı durur **taķı** Őarpraķı durur” (BH 7b1)

tükel: Bütün.

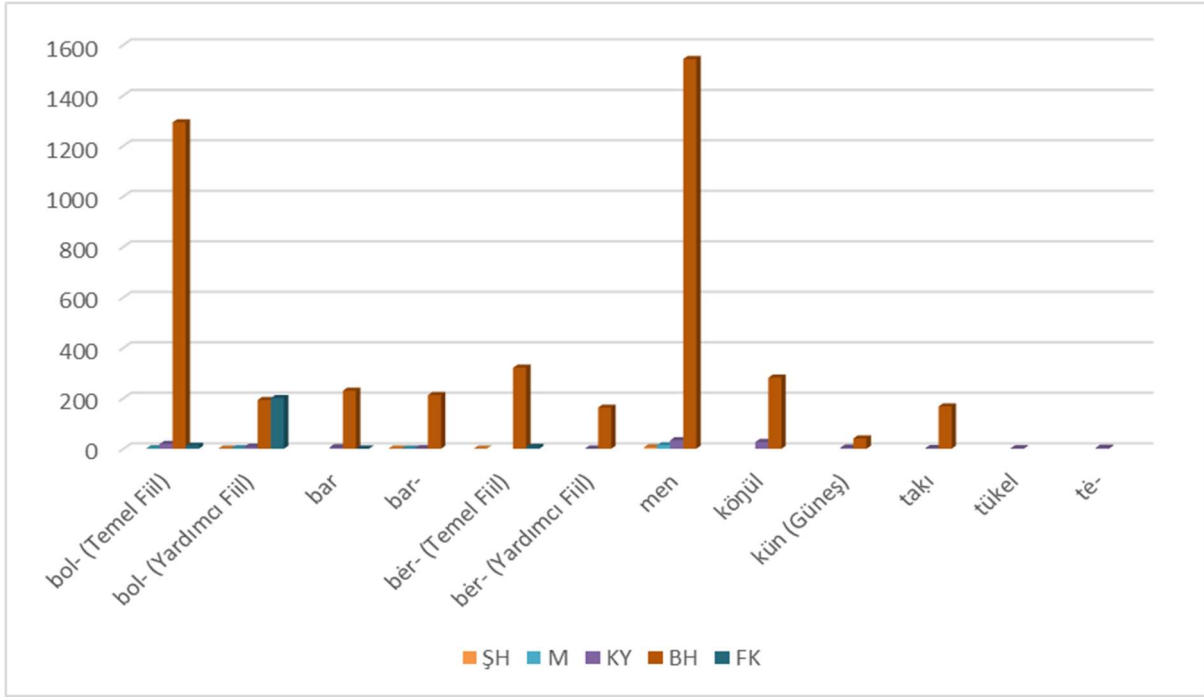
“biti içre **tükel** aĥvāl a‘lem kıldı / bir kızım bar müdām seni diler êmdi” (KY B28r1)

tê-: Demek, söylemek.

“yarlı yūsuf ağlayu ardım dēyür / suwsızlıķdan yavlaķ za‘îf oldum **tēyür**” (KY B7v6)

Doĥu Türkçesi	ŐH	M	KY	BH	FK	Toplam
bol- (<i>temel fül</i>)	Ø	2	19	1293	12	1326
bol- (<i>yardımcı fül</i>)	1	2	8	193	201	405
bar	Ø	Ø	6	230	1	237
bar-	1	1	2	213	Ø	217
bêr- (<i>temel fül</i>)	1	Ø	Ø	321	7	329
bêr- (<i>yardımcı fül</i>)	Ø	Ø	1	163	Ø	164
men / mên	6	14	34	1544	Ø	1598
könül	Ø	Ø	27	282	Ø	309
kün (<i>güneş</i>)	Ø	Ø	5	41	Ø	46
taķı	Ø	Ø	3	168	Ø	171
tükel	Ø	Ø	2	Ø	Ø	2
tê-	Ø	Ø	4	Ø	Ø	4

Tablo 3. Doĥu Türkçesine özĥü birtakım sözlerin tanıklanma sıklıĥı

Grafik 2. Doğu Türkçesine özgü birtakım sözlerin tanıklanma sıklığı

Sonuç

Bu çalışmada, öncelikle Anadolu'da Türk yazı dilinin gelişimi bağlamında karışık dilli eserler ve özellikleri, konuyla ilgili çalışmalar ve görüşler ele alınmıştır. Daha sonra, Anadolu sahasında yazıldığı düşünülen *Behcetü'l- Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*, *Kıssa-i Yûsuf*, *Ferâiz Kitâbı*, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ile Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi karışık dil yapılarının karakteristik özelliklerini yansıtan *ol-* (temel fiil) ~ *bol-* (temel fiil), *ol-* (yardımcı fiil) ~ *bol-* (yardımcı fiil), *var* ~ *bar*, *var-* ~ *bar-*, *vér-* (temel fiil) ~ *bér-* (temel fiil), *vér-* (yardımcı fiil) ~ *bér-* (yardımcı fiil), *ben* / *bên* ~ *men* / *mên*, *gönül* ~ *köñül*, *gün* (güneş) ~ *kün* (güneş), *dağı* ~ *tağı*, *dükel* ~ *tükel*, *dê-* ~ *tê-* sözlerinin kullanım sıklığı bakımından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

İncelenen eserlerde hem Batı Türkçesinin hem de Doğu Türkçesinin özelliklerinin belirgin biçimde görülmesinin yanında Şeyyâd Hamza'nın bir manzumesi, Mevlânâ'nın bir kısım Türkçe manzumeleri ve *Behcetü'l-Hadâik*'ta Doğu Türkçesi; *Kıssa-i Yûsuf* ve *Ferâiz Kitâbı*'nda Batı Türkçesi özelliklerinin ağır bastığı tespit edilmiştir.

Batı Türkçesinin özelliklerini yansıtan sözlerin toplam tanıklanma sıklığı 2727, Doğu Türkçesinin özelliklerini yansıtan sözlerin toplam tanıklanma sıklığı ise 4808'dir. Bu durum, incelenen eserler arasında en hacimli eser olan *Behcetü'l-Hadâik*'ta Doğu Türkçesi özelliklerini yansıtan sözlerin daha fazla tekrarlanmış olmasıyla açıklanabilir.

Batı Türkçesini temsil eden sözler içinde *ben* / *bên* ve *dê-* 4 metinde; *var*, *vér-* (temel fiil) ve *dükel* 3 metinde; *ol-* (temel fiil), *ol-* (yardımcı fiil), *var-* ve *vér-* (yardımcı fiil) 2 metinde; *gönül*, *gün* (güneş) ve *dağı* 1 metinde tanıklanmıştır. Batı Türkçesinin özelliklerini yansıtan sözler içinde en çok *dê-* ve *vér-* (temel fiil) fiilleri tanıklanmıştır. Bu durum, *Kıssa-i Yûsuf* ve *Ferâiz Kitâbı*'nın içeriğiyle ilişkilendirilebilir. Çünkü *Kıssa-i Yûsuf* bir kıssayı (anlatı) konu edinilmekte, *Ferâiz Kitâbı*'nda ise İslam hukukuna göre miras dağıtımı ele alınmaktadır. Bu nedenle *Kıssa-i Yûsuf*'ta "râvil saçın çekiben

yere sêrer / keltürün yūsufi öldürün **dêr** / dñe aydur esirgemeñ yetürün **dêr** / şart kılup ikilesi urar êmdi” (KY B7v12-B7v13) gibi dizeler, *Ferâiz Kitâbi*’ında ise “bir er ölse ana birle bir oğul kıızı kıalsa mālından anaya altıda bir **vêreler** ve yaru māl oğul kıızına **vêreler** kıalanı ‘aşabaya **vêreler**” (FK 60b26-61a1) gibi cümleler oldukça fazla örneklenebilmektedir.

Doğu Türkçesini temsil eden sözler içinde *bol-* (*yardımcı fiil*) 5 metinde; *bol-* (*temel fiil*), *bar-* ve *men / mên* 4 metinde; *bar* ve *bêr-* (*temel fiil*) 3 metinde; *bêr-* (*yardımcı fiil*), *könül*, *kün* (*güneş*) ve *tağı* 2 metinde; *tükel* ve *tê-* 1 metinde tanıklanmıştır. Doğu Türkçesinin özelliklerini yansıtan sözler içinde en çok *men / mên* sözleri tanıklanmıştır. *men / mên* zamirinin tanıklanma sıklığının yüksek olması, o dönemde kişi zamirlerinin bir kısmının fiil çekimlerinde henüz ekleşmemiş olmasına bağlanabilir. Çalışmada fiil çekim ögesi göreviyle ekleşmeden kullanılan 1. tekil kişi zamiri, ayrı bir sözcük olarak kabul edilmiştir. Örneğin, “hanum ‘ışkında çırgar **men** zehir pür bolsa yan dağı” (ŞH 2b); “ham sen çağır içer sen ham men kıobuz çalar **men**” (M VI-7b); “muştılar **men** rüzî kıldı peyğambarlık” (KY B10v16a); “kıullarıma anuñ içinde rüzîler üleşdürür **men**” (BH 13b8-9) dize veya cümlelerinde 1. tekil kişi zamiri olan “*men*”, fiil çekim ögesi olarak kullanılmıştır.

Eserlerde Batı ve Doğu Türkçesine özgü sözlerin dağılımlarının düzensiz olduğu görülmektedir. Örneğin, Doğu Türkçesi özelliklerinin ağır bastığı *Behcetü’l-Hadâik*’ta Batı Türkçesine özgü *dükel* 209 ve *dê-* 424 kez tanıklanmışken Doğu Türkçesine özgü *tükel* ve *tê-* sözleri hiç tanıklanmamıştır. Ya da Batı Türkçesi özelliklerinin ağır bastığı *Kıssa-i Yûsuf*’ta Doğu Türkçesine özgü *könül* 27 ve *kün* (*güneş*) 5 kez tanıklanmışken Batı Türkçesine özgü *gönül* ve *gün* (*güneş*) sözleri hiç tanıklanmamıştır. Çalışmada Anadolu sahasında yazıldığı düşünülen eserlerin incelendiği göz önünde bulundurulduğunda bu düzensiz dağılımlar, Tekin’in (1974) ifade ettiği “ikili kullanımların müstensihlerin kendi lehçe veya ağız özellikleriyle ilgili olabileceği” görüşünü desteklemektedir.

Böylece, Türkçenin “karanlık” bir dönemi olarak nitelendirilen Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönemlerine ait karışık dilli eserlerle ilgili yapılacak her çalışmanın hem söz konusu dönemi hem de eserlerdeki ikili kullanımlarla ilgili gizemi aydınlatmada önemli bir rol oynayacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Akar, A. (2012). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akkuş, M. (1995). *Kitab-ı Gunya*. Ankara: TDK.
- Arat, R. R. (1987). Anadolu yazı dilinin tarihî inkişâfına dâir. O. F. Sertkaya (Haz.), *Makaleler C. I*. Ankara: TKAE Yayını.
- Argunşah, M. & Sağol Yüksekaya G. (2017). *Karahanlıca Herezmce Kıpçakça dersleri*. İstanbul: Kesit.
- Beyitoğlu, Y. K. (2021). *Karışık dilli eserlerin söz varlığı*. Doktora tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Buluç, S. (1995). Eski bir Türk dili yadigârı Behcetü’l-Hadâik fi Mev’izeti’l-Halâik. *İÜ TDED*, VI, 119-131.
- Canpolat, M. (1968). Behcetü’l-Hadâik’in dili üzerine. *TDAY Belleten*, 165-175.
- Canpolat, M. (2018). *Behcetü’l-Hadâik fi Mev’izati’l-Halâik*. Ankara: TDK.
- Coşar, A., M. (2010). Eski Anadolu Türkçesi üzerinde düşünce ve yorumlar. *Turkish Studies*, 5(1), 246-262.
- Cin, A. (2004). *Ali, Kıssa-i Yûsuf*. Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Develi, H. (1998). Ağız özellikleri taşıyan bir eski Türkiye Türkçesi metni Fatıha tefsiri. *İlmî Araştırmalar*, 6, 63-81.

- Doerfer, G. (1977). Das Chorasantürkische. *TDAY-Belleten*, 127-204.
- Ercilasun, A. B. (2015). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Erdem, M. & Sarı M. (2010). Karışık dilli eserlere farklı bir bakış. *Turkish Studies*, 5(1), 390-415.
- Güneş, İ. (2015). *Karışık dilli kitâb-ı Ata-Dede adlı eser üzerinde bir dil incelemesi*. Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Korkmaz, Z. (1973a). *Marzuban-nâme tercümesi*. Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1973b). Selçuklular çağı Türkçesinin genel yapısı. *TDAY Belleten*, 17-34.
- Korkmaz, Z. (1995). Eski Türk yazı dilinden yeni yazı dillerine geçiş devri ve özellikleri. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar C. I*. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin temeli Oğuz Türkçesinin gelişimi*. Ankara: TDK.
- Mansuroğlu, M. (1951). Anadolu'da Türk yazı dilinin başlama ve gelişmesi. *İÜ TDED*, IV(3), 215-229.
- Mansuroğlu, M. (1954). Mevlâna Celâleddin Rumî'de Türkçe beyit ve ibareler", *TDAY Belleten*, 207-220.
- Mansuroğlu, M. (1956). Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine yaklaşan manzumesi. *TDAY Belleten*, 125-144.
- Mansuroğlu, M. (1960). Şerhü'l-Menâr'ın dili hakkında. *V. Türk Tarih Kongresi (Kongreye Sunulan Tebliğler)*. Ankara: TTK.
- Özkan, M. (2013). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz.
- Özkan, M. (2014). Türkçenin Anadolu'da yazı dili olarak gelişmesi. *Türkiyat Mecmuası*, XXIV, 53-73.
- Taş, İ. (2008). *Şeyyâd Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 42.
- Tekin, Ş. (1974). 1343 tarihli bir Eski Anadolu Türkçesi metni ve Türk dili tarihinde 'olga-bolga' sorunu. *TDAY Belleten*, 59-157.
- Tulum, A. M. (1968). Şerhu'l-Menâr hakkında. *İÜ TDED*, XVI, 133-138.